

Kopurepure ana o ratou wahi whenua i waenga nui i nga wahi whenua a nga tangata katoa kahore ai i whakaze, i o matou hoki e noho nei, tenei te kupu o te reta a Wiremu Kingi “Ki te he hoki o nga pakeha katoa, o Parete, o te Waitere, o te Kawana, e ki ana ratou, no te Teira anake tona pihhi whenua, kaore no matou katoa, no te tamaiti pahi, no te wahine pouaru taua pihhi whenua” (Tenei ano tana reta te takoto nei). Penei, ekore e tito ki a te Kawana ana kai hoko whenua o Taranaki, kua kimihia e ratou tika tonu, no te Teira anake taua whenua.

Kua rongo matou, e ona rawa nga rau eke o te whenua o te Teira ratou ko ana hoa. Ka whakaaro matou, ehara tera i taua wheua i Waitara, engari, he whenua kite hou tera na te Teira ratou ko ona hoa, ina hoki te nui rawa. Ko te take i kaha ai te pehi a Wiremu Kingi ma i te timatanga o ta te Teira korerotanga i reira ki a hokona atu ki a te Kawana, he wehi no ratou kei hua katoatia atu a ratou, me o matou, no te Teira anake, na, rite tonu ta ratou i wehe ai. Kua rongo matou ki ta Wiremu Kingi kupu i tuhi mai ai, na te kai hoko whenua o Taranaki te kupu, ko ia tenei, “Ko ta ratou i naiane, ahakoa tangata kotahi maana e ho atu a whenua ka pai tonu mai nga pakeha” (Tenei ano tana reta te takoto nei).

Na, ekore matou e whakatika iho ki enei kupu kua rangona nei. No te Teira te whenua, no ona hapu ano tera whenua, no Ngatihinga raua ko Ngatitua, na ratou nei hoki e whakaae te nohoanga o Wiremu Kingi ki taua pihhi i tona haerenga mai e Waikanae, katahi ia ka noho ki reira, “he peke pokanoa ta Wiremu Kingi, tena e hara i a ia taua whenua, a he poka noa tana kupu.” Whakarongo mai, ma nga pakeha anake, me nga tangata maori o nga hapu ke o tenei motu e whakatika iho enei kupu. Tena, ma matou o Ngatiawa e noho nei i Waikanae, tae atu ki Poneke, whiti atu ki etahi o Arapawa, tae noa atu ki te Taitapu. Kore rawa e whakatika iho, ekore ano hoki whakahe iho ki a Wiremu Kingi, he peke pokanoa. Heoi anake nga tangata o Ngatiawa e whakatika ki a te Teira, e whakahe ki a Wiremu Kingi, ko nga tangata e nukarau ana ki a te Kawana, me nga pakeha.

E hua ana pea nga kai hoko whenua o Taranaki, ko te Teira anake ratou ko ona nga tangata o Ngatihinga raua ko Ngatitua, a e hara pea enei tangata i aua hapu, a Wiremu Te Patukakariki (te rangatira o aua hapu) a Nopera Te Kaoma, me etahi atu o ratou, kahore ra i whakaae atu, i whakarangona mai hoki a ratou kupu e aua kai hoko whenua o Taranaki? Whakarongo mai, na te wahine o Wiremu Te Patukakariki, me a raua tamahine ake tokorua, me etahi wahine ano o aua hapu, na ratou i pana atu nga kai ruri a te Kawana i runga i o ratou whenua ake.

Na, kahore i wehea iho i namata taua whenua kia motuhake mo Ngatihinga anake raua ko Ngatitua, a kia motu ke mo etahi hapu mo Ngatikura, mo Ngatiuenuku, mo wai hapu, mo wai hapu, i roto i taua whenua, kua riro ra i a te Kawana. Kaore, i whakauruuru noa iho, na nga pou paenga ano a nga tupuna i wehewehe nga mara, ehara hoki enei hapu i te wehenga ketanga i a ratou, no te iwi kotahi tonu.

He ingoa katoa o aua mara, na nga tupuna ano i tapa iho. Te ingoa o ta Wiremu Kingi mara, ko te Parepare. Ko nga mara ana tamariki ake, na o raua matua wahine ake, kei te pa kua tahiua ra e nga hoia ki te ahi, kei te Hurirapa, kei Orapa tetahi, i te tonga o ratou patawhito, kei roto katoa enei mara i te whenua e kiia ra, no te Teira anake, kua riro katoa atu enei i a te Kawana.

Ko a matou mara katoa ko era kahore ra i whakaae, ara, o Ngatikura, o Ngatiuenuku, me etahi o Ngatihinga, o Ngatitua, o tena hapu, o tena hapu, kua hua katoatia atu enei mara e te kai hoko whenua o Taranaki, no te Teira anake. Ka pewhea ai te tikanga o tenei kupu? “na ratou nei hoki i whakaae te nohoanga Wiremu Kingi ki taua pihhi i tona haerenga mai i Waikanae.”

Ha! na wai te ki, hua atu, he mohio ano na ratou ki nga mara a tona tupuna, a tona tupuna, na ratou ranei i whakaae a te Parepare hei mara ma Wiremu Kingi i tona haerenga atu i Waikanae? Na ratou ranei i whakaae nga mara ana tamariki ake i te Hurirapa i te haerenga atu i Waikanae, kua riro atu na te tango e nga hoia? Na ratou ranei i whakaae nga mara katoa a o matou tupuna kua oti ake nei te tuhituhi e au, i to ratou haereaga atu i Waikanae, kua riro atu ra te tango e nga hoia ki te mata o te hoari. Ki taku whakaaro, e rite ana tenei kupu ki te rongoa whakamate. Ki ta te kai hoko whenua o Taranaki, he tika rawa ta te Teira hoatutanga i taua whenua, a he he rawa a Wiremu Kingi, kia matou he nui rawa atu te he o te Teira, kahore he mea hei huringa mo tona he kia ngaro ai.

Ko taku kupu whakamutunga tenei, kahore e kitea e au he kupu whakamarie maku ki toku iwi e pouri mai ra ki to matou whenua, kia mutu ai, e nui rawa ana to ratou mamae ki te tangohanga noatanga i te whenua o matou tupuna, ki te mea ka riro tonu atu taua whenua akuanei ka mau tonu tenei kupu, i tangohia maoritia atu taua whenua e te Kawana o te Kuini o Ingarani, a mau tonu iho ki nga whakatupuranga.

Tenei hoki etahi kupu whakahe a nga Pakeha mo Wiremu Kingi kua rongo au. E kiia ana, he tangata kino, he tangata haurangi, he tangata kohuru. Tenei taku kupu: Katahi na pea ia ka inu rama ki Waitara. I a matou e noho ana i Waikanae, kahore rawa au i kite i a ia e hoko kaho rama, e haurangi ana ranei, kore rawa; kahore ano hoki au i rongo, he tangata kohuru ia i mua atu o taku whanautanga a kaumatua noa atu, kahore rawa au i kite i tetahi tangata e kohurutia ana e ia, haere noa atu ia ki Waitara. Mehe tangata kohuru a Wiremu Kingi, kua riri ia ki a Te Parete, kai hoko whenua o Taranaki, mo tana kupu kia “puhia ia ki te pu, ka tanu noa iho ki waho ki a ratou mahinga, kaua e kawea ki nga urupa tanu ai.” (Na he kupu kino rawa tenei ki a maua ki te tangata Maori mo nga rangatira, ka heke rawa te ope. Tenei ano tana reta te takoto nei.) Na i kanga tona matua a Reretawhangawhanga e Ngatimarua i Whareroa (1837). Na, heke ana te ope nui a Ngatiawa, haere atu ana i Waikanae ki Whareroa, e wha nga rau, na te pai o nga whakaaro o taua kaumatua. Ka kore e patua nga tangata o Whareroa, i hutihutia kautia nga taewa, i haere tahi ano au i taua ope. Na te haurangi ranei, me te kohuru o Wiremu Kingi, te take i mohiotia ai e nga kai hoko whenua o Taranaki, no te Teira anake ratou ko ona hoa taua whenua i Waitara, na reira ranei i tangohia ai? Na, tena ano tetahi tangata kohuru kei te aroaro o aua kai hoko whenua o Taranaki,